

RESNING

DET är tyvärr ganska sällan som båda parterna i en rättegång känna sig belåtna med ett domstolsavgörande. I synnerhet är detta sällsynt när Högsta Domstolen avgjort målet, ty antingen har den där förlorande parten vunnit i lägre instans och då finner han naturligtvis Högsta Domstolens ändring i hög grad orättvis, eller också har han i tro på sin rätt gått ända upp till Högsta Domstolen för att få ändring i en underrättsdom och då blir han högligen besviken över att Högsta Domstolen ej delat hans åsikt om underrättsdomens orättvisa. Belåten är han endast om han, som ej sällan händer, gått vidare enbart för att vinna uppskov med verkställigheten av underrättens dom, ty då har han ju vunnit allt vad han önskade.

Förlorande part borde naturligtvis inse, att människor icke alltid kunna ha samma uppfattning i fråga om rättsreglers innehåll och deras tillämplighet i det särskilda fallet eller vara ense om vad som bör anses utrett och bevisat — eljest skulle ju domstolar vara tämligen obehöfliga och i deras ställe kunna utan vidare träda den verkställande myndigheten. Men det är mänskligt att den förlorande parten ej är mottaglig ens för en så påtaglig sanning. Lätt kommer då på tungan det gamla talet om rättvisans lotteri, vare sig högre rätt hävt en underrätts dom — kanske på nytillkommet bevismaterial — eller en kollegial domstol fattat sitt beslut med en svag majoritet. Även den mest lojala part kan ej alltid avhålla sig från att komma med uttalanden om rättvisans skröplighet, då han tänker på hur nära han varit att vinna. Han har naturligtvis svårt att just då inse att vore saken så klar att ej mer än en mening vore tänkbar hade tvisten antagligen ej gått till process och i varje fall ej ända upp till Högsta Domstolen.

Sedan den första känslan av missräkning lagt sig, böja sig väl, får man hoppas, flertalet tappande parter med någorlunda jämn-

Resning

mod för avgörandet. De måste ju inse att man ej kan i oändlighet hopa instans på instans för att rätta möjliga misstag. Redan tre instanser anses ju av många vara för mycket. Men tyvärr finnas — ej blott bland svarandeparterna i brottmål utan även bland parterna i tvistemål — mindre väl balanserade personer, vilkas övertygelse att de blivit orättvist behandlade leder till en mer eller mindre djupgående och stadigvarande rubbning av deras sinnesjämvikt. Ha de anlag åt det patologiska hållet sälla de sig snart till kverulanternas talrika skara. För dessa beklagansvärda människor har ingen rättegångsreform kunnat anvisa någon bot. Vad de och deras mer eller mindre godtroende medhjälpare och sympatisörer anse som domstolarnas ovillkorliga skyldighet är att ändra den gamla domen och ej endast att underkasta den en omprövning. En resning, som ej leder till ändring, betyder för dem endast att »justitieförbrytelsen» står kvar på grund av domstolarnas okunnighet, partiskhet eller falhet.

Men finnas då ej andra och mera vägande skäl för resning i avgjorda mål? Förvisso. Att skipa rättvisa är en oändligt hög och svår uppgift, arbetsammare och svårare än de teoretiserande och i domarevärv oerfarna herrar kunna föreställa sig, vilka aldrig eller endast i förbigående setat på en domarebänk. Och domarne intaga tyvärr i Sverige varken i avlöningsavseende eller i övrigt den framstående ställning i samhället att alltid de bästa, de mest framstående bland landets jurister söka sig dit. Att säkerhetsåtgärder mot den mänskliga skröpligheten i domaregestalt anses erforderliga visar redan den omständigheten att missnöjd part har tillfälle att gå vidare från den första domstolen, och därjämte ej blott till en andra instans utan även, i stor utsträckning, till en tredje — till besvär, kostnad och, ej sällan, betydande förfång i övrigt för motparten. Att ytterligare öka denna möjlighet till domars omprövning genom att hopa instans på instans förbjuder sig självt. Ej blott hänsyn till motpartens berättigade intressen utan även det faktum att ju större domarekår som erfordras desto svårare blir det att tillfredsställande rekrytera densamma, gör en sådan anordning omöjlig. Visserligen står, enligt någras uppfattning, den tilltalande möjligheten öppen att granskning av den hittillsvarande högsta instansens domar skulle äga rum genom prövning av resningsansökningar i en allra högsta instans, bestående av professorer och andra av domarevärvets praktiska utövande oförvillade andar.

Men »quis custodiet ipsos custodes». Det kan tänkas att en i denna instans förlorande part — och sådana måste tyvärr finnas även i en så förträfflig domstol — icke låter vördnaden för vetenskapen avhålla sig att sätta i gång ett kraftigt nedsvärtande av kompetensen hos dess ämnessvenner, i synnerhet om professorerna, såsom ibland ju händer, ej äro eniga. Förfogar den missnöjde i tillräcklig utsträckning över pengar, press eller politiska förbindelser kan det hända att till och med en sådan domstol helt hastigt »förlorar folkets förtroende» och en instans över densamma måste inrättas — i sådant fall väl helst en diktator, hos vilken en skiljaktig mening ej kan förekomma.

Säkerheten kan således ej sökas i ökande av instansernas antal. Ej heller kan den vinnas genom att lämna fritt för alla förlorande parter att erhålla omprövning av gamla domar allenast därför att parten själv anser domen oriktig. Vad en sådan obegränsad rätt skulle betyda i fråga om ökad arbetsbörda för domstolarna och därav föranledd långsamhet och annan försämring av rättsskipningen är så uppenbart att därpå ej behöver spillas många ord. Visserligen kan väl icke, vad brottmålen angår, anses troligt att de dömda skulle finna något nöje i att igen komma inför domstol i de fall, som på grund av erkännande eller överväldigande bevisning äro klara. Men de som ej erkänt därför att de trott sig hava en, om ock svag, möjlighet att komma undan rättvisan, kanske dock kunde vara hågade att försöka sin tur än en gång, i synnerhet om domarne ej varit eniga om fällandet. Komma så därtill de som av en eller annan anledning verkligen anse sig orättvist dömda är säkerligen att befara, att antalet resningsökande i brottmål skulle bliva betänkligt stort. Det av resningsansökningar i tvistemål föranledda arbetet skulle antagligen, särskilt på grund av dessas vidlyftighet, jämväl bliva högst betydande. Härtill kommer att en efter resning genomförd ny rättegång kan ge ett betydligt sämre bevismaterial, om en tid hunnit förflyta efter den förra rättegången och därunder bevisning, som skolat på nytt göras gällande, försvunnit eller dess tillförlitlighet försvagats.

Ett resningsförfarande utan begränsning av rätten till omprövning är därför otänkbart och förekommer ej heller i något land i världen. Har part utan giltig anledning underlåtit att använda den ordinära vägen till ändring i en underrätts dom eller försummat att under rättegången förebringa erforderlig ut-

Resning

redning, finnes i regel ej någon grund att ställa ett extraordinärt rättsmedel till hans förfogande. Men underlåtenheten kan bero därpå att parten i ursäktlig ovetskap om att utredning kunnat förebringas, som skulle ha ställt hans sak i annan belysning, ansett en fullföljd i högre instans hopplös. Likaså kan i högsta instans partens underlåtenhet att förete erforderlig bevisning bero på bristande kännedom om möjligheten att åstadkomma sådan utredning. Vid den avvägning av stridiga, i sig berättigade intressen som lagstiftaren bör företaga vid regleringen av rätten till resning, måste sådana omständigheter väga tungt till förmån för tappande part. Å andra sidan kan, särskilt i tvistemål, motpartens intresse av upprätthållandet av en lagkraftätagande dom — låt vara att den för honom medfört en i sig orättmätig fördel — ej helt åsidosättas. En part kan hava i god tro vunnit en process därför att motparten underlåtit förebringa bevisning som visserligen existerat men som under rättegången varit för båda parterna och domstolen obekant. Den vinnande parten har måhända helt inrättat sig efter den sålunda uppkomna situationen och skulle, om han efter längre tid måste återbetala det utdömda beloppet, kunna råka i betydande svårigheter. Vilket är mera berättigat, att den förlorande parten får bära följden av sin låt vara ursäktliga underlåtenhet eller att den med orätt vinnande parten genom resning i målet utan eget förvållande bringas i en ohållbar belägenhet? Även processuellt kan för en vinnande part en resning medföra olägenheter, som ej skulle uppkommit, om den förlorande parten ej under rättegången försummat förebringa de fakta han numera åberopar för resningen. Vittnen, som den vinnande parten skulle kunnat i rättegången inkalla för att motbevisa de skäl, som åberopas som stöd för resningen, ha dött eller minnas ej längre vad som förekommit, dokument ha förkommit eller motbevisningen är av andra anledningar ej längre tillgänglig.

Som synes är frågans lösning ej så alldeles självklar ens i det fall att den förlorande parten är utan skuld i att utredningen ej förebragts i tid. Så långt torde man dock böra gå att om parten till stöd för resning i målet förebringar nya skäl som sannolikt skulle hava lett till annan utgång och han kan visa giltig ursäkt för att han ej åberopat dem under målets gång, resning bör kunna beviljas. Att dessa nya skäl icke kunna få bestå i ändrad lagstiftning eller rättstillämpning är uppenbart redan av den anledning att detta skulle strida mot en av grundpelarna för rätts-

säkerheten, principen att lagar i tvistemål ej böra ha tillbaka-verkande kraft.

Tveksamt är emellertid om ej i brottmål man kan gå längre. Här stå vanligen ej enskilda parters intressen emot varandra, utan mot den dömda står i regel allenast statens intresse av att den skyldige bestraffas. Därtill kommer att samhällets intresse av att den oskyldige frias är ojämförligt större än dess intresse av att den skyldige blir fälld. Visserligen kommer den moderna kriminalpolitikens strävan att utplåna den moraliska förkastelsesdom över begångna brott som tidigare i lagstiftarens och i synnerhet i folkets medvetande varit förenad med statens ingripande mot den brottslige, att medföra att begreppet »rättvisa» väl så småningom försvinner och ersättes med »lämplighet». Och då det ligger i lämplighetens natur att ständigt vara föremål för omprövning och den kriminalpolitiska åtgärdens lämplighet allt mindre kommer att bedömas med hänsyn till huruvida en viss handling — fordom kallad brott — begåtts eller ej, utan på experters, främst sinnessjukläkares, uppfattning om personens allmänna läggning, torde, om utvecklingen, utan reaktion från folkuppfattningen, komma att fortgå i samma takt som hittills, frågan om resning i brottmål snart att bliva tämligen betydelselös.

Så länge emellertid vår rättskipning i brottmål — om ock med stigande tveksamhet och förvirring till följd av de nytillkomna kriminalpolitiska förvarings- och behandlingsåtgärderna utanför 1864 års strafflag — i stort sett står kvar på denna lags ståndpunkt, har domars laga kraft alltjämt betydelse. Icke minst gäller detta därför att den som en gång blivit frikänd genom lagakraftätagande dom ej därefter kan enbart för den åtalade gärningens skull bli utsatt för en välmenande men för honom personligen särskilt på grund av obestämdheten i behandlingstidens längd måhända ytterst prövande kriminalpolitisk åtgärd. Och resning till den tilltalades förmån i mål, som avgjorts genom lagakraftvunnen dom, den fråga som på senare tid mest diskuterats, har även den tydligen kvar sitt stora intresse ej blott i tvistemål utan även och kanske främst i brottmål, därför att, trots alla försök att korrigera folkuppfattningen på denna punkt, föröfvare av åtminstone vissa brottsliga handlingar ej anses, trots undergången bestraffning, helt rentvådda från det moraliskt förkastliga i att ha begått en sådan gärning.

Resning

Hur mycket längre än i tvistemål kan man då gå för att genom resning tillfredsställa det från alla synpunkter sett eftersträfvansvärda målet att öka, så långt ske kan, säkerheten för att ingen oskyldig dömes till straff? Först är att beakta att redan från principiell synpunkt det knappast kan anses tillrådligt att genom resning låta en genom lagakraftvunnen dom fälld brottsling komma i åtnjutande av den lindring som senare tillkommen mildare strafflagstiftning kan medföra. Han är rättmätigt dömd enligt vid domen rådande rättsuppfattning sådan denna kommit till synes i lagstiftningen, och att här tillgripa ett i rättssäkerhetens intresse tillkommit extraordinärt rättsmedel synes fullständigt opåkallat. Vill man här åstadkomma den av den ändrade lagstiftningen införda mildringen bör nådeinstitutet tillämpas. Detsamma gäller förändrad rättstillämpning, såvida icke den tidigare var uppenbart stridande mot lag, något som i fråga om allmänligen godkänd rättstillämpning knappast kan tänkas förekomma.

Men även i de fall där i brottmål principiella betänkligheter icke kunna anses föreligga mot resning till förmån för den dömd, är av praktiska skäl återhållsamhet dock oundviklig. Tidigare har påvisats att ett resningsförfarande utan begränsning är praktiskt otänkbart. Resning kan icke beviljas enbart därför att resningssökanden anser att det under rättegången förebragta bevismaterialet blivit oriktigt bedömt och därför vill ännu en gång underställa detsamma domstols prövning. Icke ens om resningssökanden kan göra troligt att en förnyad prövning enbart av det bevarade bevismaterialet skulle leda till att en sådan felbedömning finge anses hava ägt rum, kan detta få medföra, att resning beviljas. Detta kan synas hårt, men motsatsen skulle i praktiken kunna leda till en sådan ökning av den resningsprövande instansens redan stora arbetsbörda att situationen bleve ohållbar. För att pröva frågan om felbedömningens verkan måste nämligen domstolen i regel på nytt genomgå hela målet. I detta avseende bliva olägenheterna betydligt minskade om, såsom för närvarande överallt stadgas, förutsättning för resning även i brottmål är att omständigheter eller bevis, som ej tidigare förebragts, skola åberopas till stöd för resningsansökningen. Förefintligheten av sådana nya skäl kan i regel lätt kontrolleras endast genom ett studium av resningshandlingarna och, om så erfordras, jämförelse med vissa punkter i rättegångsmaterialet.

Om således nya skäl anses nödvändiga uppstår frågan: huru

övertygande skola dessa vara? Skola de vara av beskaffenhet att det är otvivelaktigt eller sannolikt, att deras förebringande i den tidigare rättegången skulle ha lett till frikännande eller mildare straff eller kan man nöja sig med allenast deras förmåga att väcka tvivel om bevisbedömningens riktighet?

Här kanske anledning kan föreligga att gradera strängheten efter beskaffenheten av det brott, till vilket den dömde ansetts skyldig. Det kan till och med ifrågasättas om det är någon mening med att alls tillåta resning i mål rörande brott mot ordningsföreskrifter och andra mindre svåra förseelser. Här kan den dömdes intresse av resning knappast motsvara olägenheten av ökningen i domstolarnas arbetsbörda.

Vad angår den grad av styrka hos den nya bevisningen, som bör fordras för resnings beviljande, är vidare att märka att om frågan om den dömdes skuld redan på grund av det tidigare föredda materialet var så tvivelaktig att minoriteter bland domarne eller en eller två av underrätterna friat den dömde, det nya material, som bör medföra resningen, ej behöver vara av sådan betydelse som i det fall där ingen tvekan tidigare kommit till synes hos domarne. Redan »sannolikhet» är således i detta sammanhang ett mycket tänjbart begrepp. Att gå längre och medgiva resning redan där på grund av den nya, i förening med den tidigare förebragta bevisningen, tvivelsmål om domens riktighet kunna föreligga, betyder i de nyss nämnda fallen att den nya bevisningen kan vara inskränkt till en obetydlighet — tvivelsmålet finnes ju redan förut. Man kan då nästan lika gärna medgiva resning så snart hos domarne förekommit friande skiljaktiga vota, något som säkerligen ej vore lämpligt. Visserligen utgör en bestämmelse att resning må beviljas om nya skäl förebringas, som äro ägnade att medföra tvivelsmål om domens riktighet, endast en ram, inom vilken den resningsprövande domstolen har rätt men icke plikt att bevilja resning, och hänsyn kan alltså tagas till omständigheterna i det särskilda fallet, men själfallet är, att ju vidare denna ram drages desto större blir lockelsen att söka resning även i opåkallade fall.

Däremot torde man i brottmål kunna släppa på den för resning i civila mål naturliga förutsättningen att den dömde skall visa giltig ursäkt för underlåtenheten att förebringa de nya skälen redan i den tidigare rättegången. Visserligen kan det synas betänkligt att på detta sätt premiera rena försummelse i process-

Resning

föringen men de kunna ju dock bero på ouppmärksamhet hos den tilltalades rättegångsbiträde eller oerfarenhet hos den tilltalade själv, och staten har allt intresse av att under sådana omständigheter, trots att ren försummelse förelegat, detta icke har till följd att en oskyldig berövas möjligheten att få upprättelse. Att härvidlag enskild parts berättigade intresse av domens upprätthållande kan få sitta emellan — han har t. ex. tillerkänts ett skadestånd som han blir skyldig återbetala — kan icke hjälpas.

Däremot synes under alla omständigheter en tidsbegränsning böra införas, räknad från det den dömden fått kännedom om de nya skälen, eller, om han hade kännedom om desamma redan under rättegången, från det lagakraftägande dom gavs. Har den dömden ej under denna tid, som bör sättas tämligen kort, funnit med sitt intresse förenligt att begära resning, är icke anledning antaga att ett berättigat intresse senare skall uppdyka.

I det föregående hava förbigåtts en rad resningsgrunder som pläga upptagas vid sidan av nya skäl, såsom brottsligt förfarande hos domaren, rättstillämpning, som uppenbart strider mot lag, samt förfalskade handlingar och mened av hörda vittnen. Dessa resningsgrunder hava i jämförelse med de nu behandlade nya skälen ej så stort praktiskt intresse, och i varje fall kan rörande deras berättigande ej råda delade meningar.

* * *

Frågan om resningsgrunderna har blivit aktuell ej blott genom de bestämmelser som influtit i processlagberedningens i slutet av förra året framlagda förslag till ny rättegångsbalk, utan även genom framkommet förslag om resningsinstitutets utbrytande till särskild behandling vid årets riksdag.

Det torde därför vara av intresse att se huru processlagberedningen tänkt sig institutets reglering — vad brottmål angår särskilt beträffande resning till förmån för den dömden, vilken fråga som nämnt på senare tid tilldragit sig ett speciellt intresse — samt att jämföra dess förslag med processkommissionens tidigare förslag och med gällande lagstiftning i några oss närstående länder.

Jämför man processlagberedningens regler med de av processkommissionen föreslagna, vilka senare ej blevo föremål för någon erinran från riksdagens sida vid dess granskning år 1931, är vad angår resning i tvistemål skillnaden ej så stor. Processlag-

beredningens förslag anger såsom förutsättning att de nya skälens förebringande i den tidigare rättegången sannolikt skulle hava lett till annan utgång; processkommissionens endast att detta skäligen kan antagas. Processlagberedningens förslag stadgar såsom förutsättning för resning att parten gör sannolikt, att han haft giltig ursäkt för underlåtenheten att förebringa bevisningen; processkommissionens att resning ej må beviljas om det är anledning antaga att sökanden kunnat göra bevisningen gällande i rättegången.

Den danska lagen av år 1916 och den norska av år 1915 äro betydligt strängare mot resningssökande i tvistemål. I den danska säges att avdömd sak kan undantagsvis företagas på nytt, under förutsättning att en mycket stor sannolikhet förefinnes för att utan partens fel oriktig utredning i saken föreligger och för att ny upplysning finnes, som skulle medföra ett väsentligt olika resultat, samt därjämte samtliga omständigheter i hög grad tala för resningsansökningens beviljande, särskilt därutinnan att parten endast på detta sätt kan undgå förlust. I den norska lagen stadgas såsom förutsättning för att nya skäl skola kunna medföra resning att de i och för sig eller i förening med den tidigare utredningen uppenbarligen skulle hava medfört ett annat domslut. Förutsättning är tillika att den tappande parten gör sannolikt, att han icke känt till det nya skälet och haft möjlighet att göra det gällande under rättegången, samt att han är utan skuld till den bristande kännedomen och till omöjligheten. Begäran om resning får ej beviljas, om den framställes senare än tre månader efter det parten fått kännedom om det nya skälet. När fem år ha gått efter domen kan under inga omständigheter resning erhållas.

Tysklands och Frankrikes civilprocesslagar äro ännu strängare; de medge resning i tvistemål endast om det nya beviset utgöres av en skriftlig handling.

Bestämmelserna rörande nya skäl såsom förutsättning för resning i brottmål äro däremot avsevärt olika i processlagberedningens och processkommissionens förslag. I det senare säges allenast, att resning må beviljas, om nytt skäl eller bevis yppats, varom det skäligen kan antagas att det, därest det blivit förebragt i målet, skulle lett till den tilltalades frikännande eller tilllämpning av mildare straffbestämmelse. Enligt processlagberedningens förslag kan resning beviljas, då omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas, och med hänsyn därtill syn-

Resning

nerlig anledning förekommer, att frågan huruvida den tilltalade förövat det brott, för vilket han dömts, prövas ånyo. Hade förslaget på denna punkt innehållit allenast denna regel, skulle man kunnat hysa tvivel, huruvida icke stadgandet är strängare mot den dömde än processkommissionens. »Synnerlig anledning» skall ju föreligga för omprövning på grund av de nya skälen. Huruvida en sådan synnerlig anledning föreligger redan då det »skäliken kan antagas», att det nya skälet skulle lett till den tilltalades frikännande, eller om det kräves att, såsom den norska lagen föreskriver, de nya skälen uppenbarligen skulle medfört ett annat domslut, kunde ha varit tvivelaktigt, om icke enligt processlagberedningens formulering det klart framginge att jämväl det förhållandet att de nya skälen »sannolikt» skulle ha lett till att den tilltalade frikänts godkännes såsom förutsättning för resningen. Processlagberedningens förslag lyder nämligen på denna punkt: »Om omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas, och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts eller brottet hänförts under mildare straffbestämmelse än den som tillämpats, eller eljest med hänsyn till vad sålunda åberopas synnerlig anledning förekommer, att frågan, huruvida den tilltalade förövat det brott, för vilket han dömts, prövas ånyo» — då må resning beviljas.

Vad som menas med »eller eljest synnerlig anledning förekommer» är emellertid ej heller om stadgandet sålunda läses i ett sammanhang fullt så klart som önskvärt vore. Att den synnerliga anledningen skall hänföra sig till de åberopade nya skälen är visserligen av formuleringen tydligt. Den nya bevisningen behöver således å ena sidan ej vara så stark att förebringandet sannolikt skulle ha lett till frikännande men måste å andra sidan ändock utgöra synnerlig anledning till resning. I motiverna anföres såsom exempel härpå att särskilt i grova brottmål det i enstaka fall kan vara av betydelse, att resning kan beviljas även då de nya omständigheterna eller bevisen icke äro av den styrka, att de sannolikt skulle ha lett till annan utgång i skuldfrågan, men de likväl äro ägnade att framkalla tvivelsmål om domens riktighet i detta hänseende. Vad som skall föranleda att man i »enstaka fall» av grova brottmål skall anse tillräckligt att de nya skälen medföra allenast »tvivelsmål om domens riktighet» är ej antytt i vidare mån än att i huvudgrunderna för förslaget säges att »särskilt med hänsyn till allmänhetens förtroende för straffrättsskip-

ningen synes möjlighet böra stå öppen att erhålla en omprövning till den tilltalades förmån redan då de nya omständigheterna eller bevisen äro ägnade att framkalla tvivelsmål om den tilltalades skuld till det brott, för vilket han dömts». Att härmed skulle avses att »i enstaka fall» domstolen skall — under fullt liknande förhållanden i fråga om »tvivelsmålen» och det brott åtalet avsett — behandla den ene resningssökanden gynnsammare än den andre därför att den förre genom presskampanj eller politiska förbindelser lyckats framkalla yttringar av »bristande förtroende hos allmänheten för rättsskipningen» är väl ej sannolikt. Har en sådan från rättvisans synpunkt ytterligt betänklig tanke legat bakom yttrandet är man ganska långt borta från domareregeln att man »skall icke se därefter att en är fattig eller rik, utan straffa den ena som den andra, där lika brott äro».

I gällande utländska lagars resningsbestämmelser finnes själfvallet ej ett spår av en sådan tankegång. I dansk lagstiftning kan resning i brottmål ges, när nya upplysningar förebringas och det synes antagligt att dessa, om de förelegat under rättegången, föranlett frikännande eller mildare straff. I norsk lagstiftning är motsvarande förutsättning för resning att de nya omständigheterna synas ägnade att åstadkomma sådant resultat. Dock får vid brott av lindrigare art resning ges endast på grund av sådana skäl som ej tidigare kunnat göras gällande. Samma bestämmelser som den norska innehåller den tyska straffprocesslagen. Den franska lagen fordrar, att de nya omständigheterna skola vara av beskaffenhet att styrka den dömdes oskuld.

Icke ens i det synnerligen långt gående och med en nedgörande kritik mottagna danska förslaget av år 1937 om ändringar bl. a. i resningsbestämmelserna upptogs något stadgande om ändring på den nu behandlade punkten. Däremot har, märkligt nog, i det omarbetade förslaget av år 1938 införts en högst betydelsefull ändring — och detta utan att ett ord till stöd därför anförts i motiven — innebärande att, utöver de fall där nya skäl förebringas, resning kan beviljas även »när i övrigt särskilda omständigheter föreligga som göra det övervägande troligt att det föreliggande bevismaterialet icke blivit riktigt bedömt». Denna radikala och ytterligt betänkliga nyhet kommer att lämna dörren öppen för kverulanter, vilkas resningsansökningar kunna nödvändiggöra en noggrann genomgång på nytt redan hos resningsinstansen av hela rättegångsmaterialet — om nämligen be-

Resning

stämelsen är avsedd att tagas på allvar. Starka betänkligheter ha ock kommit tillsynes i Danmark. Højesteretspresidenten Jørgensen säger (»Juristen» 1938 sid. 198) att förefintligheten av en sådan bestämmelse skulle utgöra ett starkt orosmoment och försöken att få upp en erforderlig offentlig opinion för resning i sådana fall skulle bli talrika; och till och med förslagets upphovsman, professor Hurwitz, påpekar (ibidem sid. 529) att hans förslag var knutet till viktiga förutsättningar, som icke för närvarande föreligga. Han erinrar också (ibidem sid. 528) att även om man icke räknar med en stegring av resningsansökningarna efter lagförslagets eventuella genomförande, vilket man dock otvivelaktigt borde göra, dessa som regel vidlyftiga, understundom mycket omfattande och betydelsefulla ärenden skulle enligt statistiken strömma in i genomsnitt med icke fjorton dagars mellanrum. Det är att observera att i Sverige resningsansökningarnas antal redan nu är ungefär det dubbla mot i Danmark.

Av stort intresse är att professor Hurwitz anger såsom anledning till den av honom ifrågasatta utvidgningen av resningsmöjligheten uteslutande behovet av ett skydd mot avgöranden som enligt den danska straffprocesslagen ej få fullföljas till Højesteret — särskilt juryavgöranden — och påpekar att den österrikiska straffprocesslagens bestämmelser om extraordinär resning samt de engelska bestämmelserna i 1907 års lag om rätt för domaren att medge fullföljd mot juryavgöranden tillkommit just för att utgöra en ersättning för rätten att fullfölja målet i hela dess vidd till högsta instans (Ugeskrift for Retsvæsen 1938, sid. 36). Slutsatserna härav för den svenska rättens del, som tillåter fullföljd — utom i vissa obetydliga brottmål — i full utsträckning till högsta instans, göra sig själva.

Resning skall, i likhet med vad i Sverige är fallet, överallt utomlands sökas hos domstol, enligt vissa lagar hos den som dömt i målet, enligt andra i högsta instans. De ovannämnda danska förslagen innehålla däremot bestämmelser rörande inrättande av en särskild domstol för prövning av resningsansökningar. Den föreslagna sammansättningen i 1937 års förslag, en højesteretsdommer, en landsdommer, en underrettsdommer samt två advokater, blev i 1938 års förslag ändrad därhän att i stället för ena advokaten sattes en jurist med särskild vetenskaplig juridisk utbildning. Någon upplysning om vilka olägenheter som i praktiken vidlåda det nuvarande tillståndet i Danmark finnes icke

i motiverna. Det hela verkar tillkommet på ett tämligen lättvindigt sätt. Professor Hurwitz säger också (ibidem sid. 525), att spörsmålets aktualitet utgör icke — såsom fallet i allmänhet är med lagförslag — förslaget förutsättning utan är övervägande en följd av förslaget.

Den nu givna redogörelsen för lagstiftningen utomlands och framkomna ändringsförslag visar att — om man frånser så olyckliga hugskott som de danska förslagen av 1937 och 1938 samt processlagberedningens tvivelaktiga utvidgning av processkommissionens förslag i fråga om de nya skäl som kunna vara resningsgrund i brottmål — 1734 års rättegångsbalk på denna punkt stämmer ganska bra överens även med modernitetens krav. Processlagberedningen redogör i sina motiver på följande sätt för gällande lag: »Återbrytande av dom i egentlig mening behandlas i 31 kap. 3 §. Förutsättning härför är att »någon funnit nya skäl och menar att dom, som vunnit laga kraft, därmed hävas kan». Han har då att söka »Konungens lov, att saken må ånyo skärskådas».

Den åberopade paragrafen innehåller därjämte att resningsökanden skall på angivet sätt styrka, att han ej förr vetat de nya skälen eller förstätt att de av sådan vikt varit. Redan i 1734 års lag uppställdes i detta hänseende ungefär enahanda krav som de vilka i norska lagstiftningen gälla för resning i tvistemål och vissa brottmål. Gällande lags resningsbestämmelser i sistnämnda fall kunna alltså anses fullt moderna. Även om, såsom förut nämnts, en ändring i fråga om den nu berörda förutsättningen för resning kan anses lämplig i grövre brottmål, kan detta så mycket mindre åberopas såsom ett stöd för nödvändigheten av en ögonblicklig reform av resningslagstiftningen som denna fråga icke torde ha spelat någon större roll vid avslagen å resningsansökningarna i dylika mål. För övrigt kan till försvar för principen i 1734 års lag framhållas att, om genom den dömda partens försummelse bevismaterialet blivit vilseledande, den felaktiga domen tillkommit på grund av partens eget förvållande och att därför, om han vill ha rättelse, han bör söka icke resning utan nåd.

Det måste under sådana omständigheter väcka den största förvåning att det besannats att planer äro å färde att utbryta resningsbestämmelserna från processlagberedningens övriga förslag till särskild snabb behandling. En sådan utbrytning förefaller synnerligen omotiverad och vore från många synpunkter sett

Resning

olycklig. För det första hänger resningsinstitutet nära samman med rättegångsbestämmelserna i övrigt. Det extraordinära förfarande, som resningsinstitutet innebär, anordnas uteslutande som en hjälp mot de brister som vidlåda det ordinära förfarandet. Resningsbestämmelser, som passa för en protokollarisk och delvis skriftlig rättegång, lämpa sig icke på samma sätt för ett övervägande muntligt och omedelbart förfarande. Att endast för att några år tidigare få modifikationer införda som kanske sedermera måste ändras för att passa ihop med den nya rättegångsbalken — för ett sådant lagstiftande hit och dit måste i sanning anföras synnerligen kraftiga skäl. Sakliga sådana finnas icke. Det har visserligen påståtts, att starka skäl för en skyndsam reform av resningsinstitutet skulle ligga i den splittring bland juristerna som förefanns i det Oljelundska fallet. Det borde dock icke vara vederbörande obekant att »splittringen» enligt gällande lag måste ha avsett allenast huruvida Oljelund till stöd för resningen åberopat i rättegångsbalken fordrade nya skäl eller icke. En meningsskiljaktighet av den beskaffenheten lär man ej bringa ur världen genom nya lagbestämmelser, om man ej i strid mot all hittillsvarande lagstiftning på området helt slopar kravet på nya skäl. Men ivern att omedelbart få fram en särslagstiftning på området har nog sin grund mindre i en tro på att resningsansökningar, som bort beviljas, blivit avslagna till följd av bristfällig lag, än på en fullt förklarlig och berättigad oro för verkningarna av den förtalskampanj, som sedan några år bedrives mot rikets domstolar. Det måste emellertid vara för en var klart att denna kampanj ingalunda skulle komma att upphöra, om nya resningsregler infördes. Ingen människa inbillar sig väl att detta skulle medföra ens den enklaste lojalitet mot framtida domstolsavgöranden. Kampanjen skulle, om det befunnas erforderligt, fortsättas med samma smutsiga medel som hittills, och den godtrogna allmänheten, som har en förunderlig mottaglighet för allt som hämras in tillräckligt ofta av den press den läser, skulle säkerligen alltjämt i blåögd oskuld eller trivsamt skandalhunger acceptera de regelbundet återkommande smädelsorna och beskyllningarna. Den långa tid detta fått fortgå, utan att ingripande från vederbörande åtalsbeslutande myndighet ägt rum, har säkerligen till den grad avtrubbat allmänhetens känsla för vad i en rättsstat måste anses otillåtligt att någon reaktion härutinnan hos allmänheten icke är att förvänta.

Den enda förhoppning man numera kan hysa är att måhända för framtiden, om allmänheten och tidningarna under ett muntligt förfarande få tillfälle att på ett förståeligt sätt följa med rättegångarna, jordmännen för ett dylikt undermineringsarbete ej skall bliva så gynnsam som hittills. De i viss mån berättigade anmärkningar, som under de senaste årtiondena, i vällovligt syfte att bereda marken för rättegångsreformen, i mycket tillspetsad form framstälts mot det skriftliga rättegångsförfarandet i vissa domstolar, och som tyvärr kunnat tagas även i den illojala kritikens tjänst, komma att bortfalla med den utsträckning av den muntliga proceduren, som processlagberedningens förslag innehåller. Jämväl från dessa synpunkter sett bör med tillfredsställelse hälsas den rättegångsreform som, mänskligt att döma, inom få år bör vara i hamn.